Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 19 ИЮЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 86 (6808). ◆ Мах 3 кеп.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьжнай 1983 шера хьалхарча ах шера промышленноста, гlишлошъяча, транспорта, буьзама, торговле, бахача наха бытовой гlуллакхаш деча предприятеша лелаьча социалистически яхьа итогашка.

Цхьан тIанийцача соцам тIе белгалду, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий, иттазлагIа эержача СССР Лакхехьарча Совета сессе решенеше республике къахьегамхой lалаьмата чlоагIа деташ урагттадаьд, политически къахьегамаш хьнйар айдаьд. Цо гlо дир промышленни продукци маьхала янкхара хьалхарча ах шера план толаме кхочашъяра. Планал совгIа из маьхала яьккхай 9.4 миллион сома. ТIеккховчашъяьй мехкдаьттан газн, электроэнергни яккхара, мехкдаьттахиме продукци, тракторий прицелаш, швейни изделеш, кога гIирс, кхечан промышленноста продукташ арахецара ах шера программе.

Дика болх бу нормативно цlанача продукцега хьежна балза мах барга яьхача предприятеша. Цу хьокхама йоца ах шера план 103 процент кхочашъяьй цар. ХIаьта дlадахача шера цу ханаца нийсдича производство 6,1 процент дагIаьннай. ТIе мел каьйтта продукци къахьегама оьсарле айяра чотагlа яьккхай.

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо соцам бу:

тIаьйца социалистически декхараш кхочашдеча этара лакхагIча хьокхамашка кхачарех кьожае

Районашта юкъе:

Хьалхара моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх, республикански Сийлен улга тIе яккха

ШАЛИНСКИ РАЙОН

ШолгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота, республ. Сийлен улга тIе яккха

г. ГРОЗНЕ ЛЕНИНСКИ РАЙОН

КхоалгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом, республикански Сийлен улга тIе яккха

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОН

Октябрьски, Гудермесски, Грозненски, Веденски, Ножай-Юртовски районаша баь дика болх белгалбаккха.

Министерствашта, ведомствашта, производственни, Iилман-производственни объединенешта юкъе:

Хьалхара моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх, республикански Сийлен улга тIе яккха

«Промавтоматика» яха Iилма-производственни объединени, «Чеченингушводстрой» гIишлошъяр управлени;

ШолгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота, республикански Сийлен улга тIе яккха

Шурий промышленноста управлени, «Чечингазстрой» трест;

КхоалгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом, республикански Сийлен улга тIе яккха.

«Севкавнефтегазпереработка» яха производственни управлени,

«Грознефтехимремстрой» трест.

Предприятештеи организацештеи юкъе:

Хьалхара моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх, республикански Сийлен улга тIе яккха

«Октябрьнефть» мехкдаьттан газн йоккха управлени,

№ 7 йолчу треста ГМУС,

бурувдеттача балкий Горячеводски управлени,

СССР 50 шу дизара цIерагIа йолу Грозненски химически завод,

Нохч-ГIалгIай цементни завод,

«Электроприбор» яха завод,

«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод,

«Грознефтеэнергоремонт» яха ремонтно-наладочни предприяти,

Кога гIирса фабрика,

Наурски винзавод,

Грозненски телеграф,

Горпищеторг,

«Чечингплодоовощхоз» объединене ПМК-1.

ШолгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота, республикански Сийлен улга тIе яккха

«Малгобекнефть» яха мехкдаьттан газн йоккха управлени,

ГIишлошъяча Нохч-ГIалгIай управлене СМУ-7,

В. И. Ленина цIерагIа йолу Грозненски мехкдаьтта чекхдоаха завод,

П. Ахриева цIерагIа йолу «Электроинструмент» яха завод,

ЧИУС аьшкабетонин конструкцей Грозненски завод,

Радиотехнически завод,

Малкбоелен электрически сеташ,

Машиннаьшна отделене энергоснабжение Грозненски участок,

«Союзавтоматстром» ВНПО опытни завод,

«Грознефтеоргсинтез» яха производственни объединене ОРС.

КхоалгIа моттиг, КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом, республикански Сийлен улга тIе яккха

«Красный молот» завод,

«Трансмаш» завод,

«Мединструмент» завод,

Электромеханически завод,

«Чечингобувьбыт» объединени,

«Чечинггражданпроект» институт,

ГрозНИИ институт,

«СевКавНИПИнефть» институт,

Сигнализацен буьзамен Грозненски дистанци.

ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикеи хьадер дукхагIеи хилийта!

Грозненски мехкдаьтта института гIишлон факультета дешара лабораторни корпус хьалъеш ба Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СпецСМУ-10 Учиев Заурбека кулгалдеча участка гIишлонхой. Цар ханал хьалха хьалъетта яьккхар корпус. ХIана цига хьинар айдеина къахьегаш ба СМУ-В гIишлонхой. Царех ба К. В. Махмадхаджиева, И. М. Лорсанов, Л. Мусхаджиева, А. Мизаев, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIора сменагIа нормаш 120—125 процент кхочашъю цар.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа) камеищикаш К. Махмадхаджиева, И. Лорсанов, Л. Мусхаджиева, А. Мизаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

СИХА ЧУЭЦ ЯЛАТ

Грознера Орджоникидзе водаш Яндаре дIакхоачача хана бIаргаго йиш я ньаькъа шиша оагIорахьа ка бола ялат чуэцаш йоахка комбайнаш. Назрановски района совхоз - техникума я уж.

Тхо да цу боахама шолагIча бригаде. Укхаза ба цу бригада кулгалдеш вола Евлоев Силман, халкъа депутатий юрта Совета исполкома викал. Яндаречу культура ЦIен директор Тамасханов Исраьил кхыбараш. Ялат чуэцаш боахкарий культурни хьалаш вIаштIехьдахарах бехктокхаме ва Исраьил. Цул совгIа, социалистически яхьа итогашка хьежа, толашагIа болча наьха сийна «молниш» язъю цо хIора дийнахьа. Ялат чуэцара балхах дувца дийхача:

— Тха бригаде 200 гектара тIа да гурахьа дIадийна ялат. Ца чуэцаш йиъ комбайн я. Ерригаш а 7 я уж боахаме. Ялат хьакхари ардари цхьана доаш чудахьаш да. ХIана, ехъа даттача хана, кхьча таьпара бе йиш а яц из болх. ХIаьа аьлча, иштта а боарамал тIех докъадена ялат хьекха касарех Iо а дила арда доладича канашкара Iо а легаш дукха дов мегаш да. Кхы а цхьа сахьат дальча укхазара ялат чуйийца доаккхарда комбайнераша. ТIаккха цхьоалагIча бригаде дIаюгаргья цар шоай машинаш. ХIаьта ялат чуэцара болх тха боахаме миштa вIаштIехьбаьккхаб дикагIа совхоз техникума директора е керттерча агронома дувцаргда шоана. — Уж цхьоалагIча бригаде хида беза, — жоп делар Евлоев Салмана.

— Комбайнерашта юкъе ньржача социалистически яхьа хьалха малав? — хаьттача:

— ХIанзарчоа Хамхоев Ахьмад ва Баькъа, цул дукха тIехьабусаш бац Даурбеков Iалихан, ХамхоевгIар Вахеи Габои. Ялат чуэцара балха норман дикка тIехкхоачашъю царех хIаране. — йоах Тамасханов Исраьила. — Шоай декхарех иштта дика доархIабеш къахьегаш чах мукъадоахаш боахкача механизатораша Цечоев Махьмада, Котиков Iаддал-Мажида. ТIеххьарчох къахьегамта дувца доагIа. Итт вoI ва цун. Царех е пхиъ е ялх ва белгтала хац сона, механизатор а ва.

Тхо даттача хьаIавоагIа юкъерча дегIагIа а волаш гIийло саг.

РЕПОРТАЖ

— Ер ва-кх хIанз аз война Котиков а, — аьлар Исраьила.

— Масса механизатор ва шун дезале? — хаьттача.

— Со воацаш виъ ва. Аюб, Ибрахьим, Мустапа, Жабмулат. Шу, шин шу даьлча уж кхы а дукхагIа хургба, — жоп делар Iаддал-Мажида, раьза волаш вела а вецна.

— Ераш бецаре-м ца йиш а яцар, — йоах Евлоев Салмана. — Аьттув болаш хаоттам а этте сихха лаьтта аха е мажх бакхка, е кхы тайпа кхай тIара болх бе безаш моттиг нийсъелча, укхазара тайпа йоацаш бахана царга аьлча кхоачам хул. ХIаьта цар лелаю тракторaш малагIча минута болх бе кийча а хул.

...ЦхьоалагIча бригада кхай тIара стан. Цун юкхе ворхI комбайн латт. Царел совгIа, укхаза я цIи аьлча из йоаира лаьрхIа вIаштIехьъяьккха машина, «автозаправщик», «техничка».

Iийне Iохайша хIама юаш нах багIа. Царех дукхагIбараш эрсий ба. Укхаза латта комбайнаш Кирова цIерагIча колхозера я. ХIаьта хIама юаш багIараш — уж леладеш бола ялат чуэца тхона новкъостал де баьхка механизатораш. Ипатовски хьисапе ялат чуэцара вIашагIъеллача комплекса юкъейоагIаш я.

Цхьа ха яьлча стана хьаIавоагIа совхоз - техникума директор Полонкоев Бахьаудин, партийни организаце секретарь Умаров Беслан, керттера агроном Султыгов Мохьмад. Укхаза цхьоалагIча бригада стане я ялат чуэцара вIашагIъеллача комплекса кулгалду штаб.

Укх шера 720 гектара тIара ва бола ялат чуда дезаш да цу совхоз - техникума хьехамхой. Со цу боахаме хиначa дийнахьа цунах 300 гектара тIара дар чуийца даьккхадар. Иззал из болх диъ дийнахьа баьбар совхоза механизатораша. Кирова цIерагIча колхозера баьхкача комбайнерашца цхьана дича ялат кхы а сихагIа чуда совхоз - техникума коллектива карагIдаргхиларах шеко яц.

Сихен дикен болх бе комбайнерашта доккха новкъостал ду кхай тIара хьатта ялат дIаххухьаш лелача шофераша Курсаев Мохьмада, МальсаговгIар Рашидеи Султанеи, Таздиев Iийсас, техника хьожаш, ехача из тоаеш болча звенона кулгалдеча Евлоев Махьмада, цунца цхьана болх беча слесара Ужахов Iусмана, сварщика Гандалоев ЮшаIа, кхыча службашта. Геттара раьза ба ялат чуэцаш боахкараш поварашa Алиева Дибас, Хашагульгова Аьсета кийчбеча кхача а.

Бо хьинкъадаш ялат. ХIанзарчоа хIара гектара тIара 21 центнер йоал. Из планал дукхагIа да.

Геттара дика вIаштIехьбаьккхаб кулга цIена боацача нахах из лорадара болх. Кхай тIара ялат ийца хьатта дIайода хIара машина дIаязъю Малышев Владимира, хIаьта хьатта хьакхьачар Ерышев Андрей. Шаккхе а халкъа тIахьожама группана юкъейоагIа. ХIаьта керттера цар болх — совхоз-техникума хьехархой.

Царел совгIа ялат мел цIена чуэц, мел дика лораду хьожаш болча цу боахамерча наха геттара доккха гIо ду КПСС Назрановски райкома, РОВД викалаша Бакаев Мурадеи милице капитана Даурбеков Висаьиреи.

Ялат чуэцара болх цхьан комплексагIа бу. КIа, мукх чуийца боаккхаше а цу сахьате чах мукъа а даьккха аха доладу лаьтта. ТIаккха доакъара тайп - тайпара культураш дIаюв. Ка болча ялатах мукъадаьнначa лаьттах доакъара 150 гектара тIа хьаккIаш, 50 — кенаца цхьана горох, иззал рапс дIае дерхI боахаме. Укх денош дIабоалабергба на болх е.

М. ХАМАТХАНОВ.

Д И К А ХОАМАШ

Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизара цIейца сийлена накъабахара доккхий социалистически декхараш тIаьйцад Малгобекски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша. Уж ханал хьалха кхоачашдера деррига шоай низаш оарцагIдаьхача лаьттан ченаш техкараша дизза кхоачашду укх шера шоаш тIаьйца декхараш. Ер шу доладелча дена хIаналехьа паччахьалкхен планал совгIа цар техад эзар гарга метр бурув. ПланагIа кисте а яьккха мехкдаьттахошка их скважина дIаяла елаш хиннача дIаеннар ворхI скважина я.

Оьсарe къахьегарал совгIа, чIоагIа тоадаьд бурувдеттараша укх шера шоай технико-экономически паччахьаллен ялан бархIе ахи процент совгIеа бурув тохара сукъала задани цаIн ахи процент гаргген тIеххкоачашъяьй цар. Дуккьал бурув тохарта дIабода мах лохбарах укх шера производствана кходаьд цар.

Хаддаза социалистически ихьe хьалха а латташ хIаналехьа бурув тохара пятилетка хьалхарча ихь шера задани кдоачашъаь я укхаза цхьайола бригадаш. Царех я буровой начальникаш Степанян Арарат, Каюшников Борис, Галиев Iаьла керте латтача бригадай коллективаш.

* * *

Дукхача хана дена тIехьаюсаш паччахьалкхен декхар тIадусаш хиначa «Чечингсельстрой» треста Грозненски аьшкабетони конструкцей завода болхлоша шоай еррига торонаш оарцагIъяьхай укх шера уж кхоачамбоацараш шоай балха тIа ца йисдалийтара. Балха хапахи производственна мошностехи бизза найда нийбу, чIоагIъяьй къахьегамен производственни дисциплина. Шенхашттa тоадаьд болхлой къахьегама царна юкъе яьржа социалистически ихьи вIаштIехьйоаккхилга.

Цунга хьежжа да завода болхлоша укх шера доахаш дола къахьегама толамаш. ДIи бахача лах бетта планал совгIа цар маьхала яьккхай 30 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХIаьта заданел совгIа арахийцай 44 эзар сома маьха товарни продукци 15 эзар сом мах бола нормативно - цIена продукци. Из хул ах шера тIаьйцача социалистически декхарех лаьрхIачул дукха дукхагIа. Къахьегама оьсарле лакхъяра задани 104,1 процент кхочаш а яь, соахка укх хана хиначул пхи процент совгIа лакхъяьй из.

Завода цехашта юкъе яьржача социалистически ихье даим хьалха латташ хьайоагIа Гунеев Хьусен керте латтача столярни цеха коллектив. Цо укх шера планал совгIа хьаьй ши эзар квадратни метр столярни изделеш.

КПСС ЦК Политбюро

Шиъ аргIанарча заседане КПСС ЦК Политбюро йийцар Ю. В. Андропов керте латта Советски Союза Коммунистически парте делегаци Ж. Марше керте лаьттача Французски коммунистически парте делегацеца вIашагIкхетара итогаш.

Политбюрос къоабалйир КПСС-и ФКП-и заявлени, чакхдаьккха вIашагIкхетара цига тIаийца документи шиа партена юкъера доттагIалеш солидарностен отношенеш дIахо дегIайоалаяра, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала лоархIамегIа долча дешашка хьажара цхьоагIо кIоаргъяра, машара кхояхам кIаьдбари балъан, герзашта кийчлулга дерст йоллара дукха къовсам лоаттабара бокхa лоархIам болаш долга белгал а даьккха. Дега тоам а хулаш, белгалдир, советски французски халкъий хьаштаца, хIаьта иштта Европерча, деррига дунен тIарча машарен кхерамлеи гIулакхо СССР-и Францеи шиъа а мехка халкъашта юкъе барт хилар, доттагIали вIашн цхьана гIуланхаши леладелга дIаделаш хилара уйлаш КПСС-и ФКП-и лаIаш йолга.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийнар промышленноста производственни объединеней (предприятей) планировани счарен боахам лелабечарен бокъоаш шерьяра а балхах хьахулаех бола цар бехктокхам айбара а кхы тIа де дезараш. Парте XXVI съезда а цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий а решенешкара хьадоагIа боахама механизм эргайлахаш тоаяра уж де дезараш оттадаьд предприятей, министерствай, ведомствай, совнархоза республикий дукха кулгалхой, Iилман болхлой специалисташ-практикаши юкъе а оаш. Царна юкъейнхьар предприятей директораша, Iилманхоша ениа предложенеш, хIаьта иштта кепайоаги оагIош тIа араьнна критически замечанеш предложенеш.

Цу денах КПСС ЦК-и СССР Министрий Советой тIаьйцача соцам тIен правительства йоагI - йоагIаш болча решенеш тIен оттадаь да промышленноста керттерча звенона — производственни объединеней предприятейн балха планировани елга тоаде, дика, лакха оьсарле болча къахьегама, инициативанеи социалистически предприимчивостенеи стимулировани ергйола, Iилманехнически прогресс производствана интенсификаци яра сихделга Iалашдергдола хьалаш хьакхолла. Уж де дезараш тIадерзадаь да халкъа боахама доал дечара демократически гIуланхаш дегIадоаладарца, предприятештеи объединенештеи доал дечара къахьетама коллективай лоархIам айбарца, боахама расчет шерра юкъейоалаярца тар а деш экономика централизованни доал дерга дIахо эргадоахаш тоадаран чIоагIдаран. Из дара даьрхIа да промышленноста цхьадолча доакъошка планировани счеи боахам лелабечеи производственни объединеней предприятейн бокъоаш шерьяра, балхах хьахуларех бола цар бехктокхам айбара экономически эксперимент чакхъяккха. КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцама налокени араяргья центральни ведомствашта тIа.

Атомни электростанцеш дунха хьалъе йолаирца и царех цайда эцарца а дувзадена КПСС ЦК Политбюрос къоабалъяьй уж тайпа электростанцеш тешахьи кхерамзален йолаш хилар айдара кхы тIа а де дезарех, хIаьта иштта атомни энергетике балхаш кхерамзле йолаш леладара тIахьожам лоаттабергбола Паччахьалкхен комитет хьайича бакъахьа хиларах йола СССР Министрий Совета предложенеш.

Политбюрос ладийгIар КПСС ЦК-ча партийни тIахьожама Комитетои СССР халкъа тIахьожама Комитетои Волгодонск яхача городе гIишлошъяра проектировани еши производственни социально - культурни объекташта эксплуатаци еши къаьст-къаьстача министерствай ведомствай, царна кара йолча организацей кулгалхоша паччахьалкхен дисциплина гIоза телхаярах баьча хоамага. Уж нарушенеш ара бехие болча гIуланхашт Iарчарна чIоагIа взысканеш тIаехнай. ТIаийцаб СССР Министрий Совето, йоагI-йоагIача министерствашеи ведомствашеи моттигерча партийни паччахьалкхени органаша города промышленни, социально - культурни объекташта проектировани еча а хьалъеча а хилийтача кхоачамбоацарех хьахиннараш дIадахара де дезар дергда дьино баь хоам.

Политбюро заседане бийцаб Ж. Хауди керте латтача Ливански коммунистически парте делегацеца КПСС ЦК хиннача вIашагIкхетарах бола хоам. Къовстадаьд вай мехка чурчеи араьхарчеи политика кхыдола дешаш а.

ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ПАРТАКТИВА СОБРАНИ

Шоатта дийнахьа, 18 июле, В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце Грозненски городской партийни актива собрани хилар. Цига бийхабар предприятейн организацейн кулгалхой, партийни организацей секретараш, профсоюзни комитетий председателаш, халкъа тIахьожама, комсомольски органий болхлой, идеологически актив. «КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума итогех парте Центральни Комитета соцам тIарея КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова къамаьле тIарен хьадоагIача городской парторганизаце декхарехи» доклад йир парте горкома хьалхарча секретара **Н. И. Семенова.**

Цо белгалдаьккхар, тIехьарча ЦК Пленуме тIаийцача соцамо партийни организацеш, идеологически кадраш къахьегамхошта идейни кхетам беллара шерра йоаржальча программаца IалашъяьйI цох керттерен перспективни документ лархIа дезаш. Городской партийни организаце дукхача оагIонех латта йоккха опыт Iоаляьй къаьстамхой марксистско-ленински мировоззрени хьаяра, цар политически къахьегамен хьинар айдаша, вахаре хула явленеш классово хьисапе къоастаяра, кхоачамбоацараш лоаргдоаца хьалаш хьадара дакъе.

Из шита дале а кхоачамбоацарашта дукхагIа теркм тIадаьр собране къамаьл дийраша. Городо кхочашъянна къахьегама оьсарле лакхъяра ах шера план. Шоай къахьегамхошта экономически знанеш дулга лаьтIаьд «Грознефтеоргсинтез», «Терек» объединенешка. Октябрьски УТТ, кога гIирс беча фабрике, кхьайолча предприятешка лерттIа оттадаьдац хьалхалатта опыт шерра йоаржаелга. Ира критика йир № 5 йолча маьхкъеча завода укхаза кхетама боахама, организационни дешаш айкха вIашн дувзаш лелаеш ца хиларах. ЧИУС ГЖЗВК администрировани лелаярах.

Массанахьа шерра юкъеехувлаш я бригадни метод. Бакъда, цу гIулакха лерттIа хьалхе кийчо ца ечв. хьакъале из отта ца деча хьокхамаш лакх ца даларал совгIа лоаху. Цу тайпара дар хиннад «Старогрознефть» НГДУ нов. Голованова кулгалдеча бригаде.

Формализм дукха оагIонаши бе-бе юкъи йолаш хул, йоахар пленуме. Хьоацаргва вай ЧИУС СМУ-4 керттера инженер Б. М. Ахмадов. Ше пропагандист вале а занятеш е еаш ва аьнна хеташ вац из. Кхетама балха юстра гIерташ ба В. И. Асланов — «Грознефтеоргсинтез» объединене керттера инженер, А. В. Чабанов — горисполкома председателя заместитель, кхыбараш. Идеологически балха юкъметтера дешаш теркал ца деш подразделенешкара хьал ца довзал Iеш ва ЧИУС парткома секретара заместитель М.-Г. Парижев, кхыбараш.

Собране иштта къамаьл дир ни. **Астафурова** — парте Старопромысловски райкома хьалхарча секретара, **Медаговас** — № 4 йолча маьхкъеча завода мастера, **Росторгуева** — ГНИ ректора, **Геттас** — парте Заводской райкома секретара, **Касиева** — ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара, **Мутушева** — № 2 йолча КСМ мастера, **Дроздова** — НГIАССР Паччахьалкхен кхерамзлен комитета председатела заместитела, **Тамахинас** — ЧИГУ парткома секретара, кхыча.

Актива собране балха юкъе дакъа лоацаш вар КПСС ЦК химически промышленноста Отдела инструктор **В. И. Бойков.** Цун балха юкъе даакъа а лаьцар, къамаьл а дир парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара **М. О. Буаурткнова.**

Актива собране йоагIаш йола резолюци тIаийдар.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГ ЦХЬАЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ

Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнии дегIаахара 1983 шера хьалхарча ах шера пачхьалкхен план кхочашъярах бола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ ХОАМ

КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш кхочаш а еш, цхьайтталагIча пятилетка кховлагIча шера планови заданеш ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьча Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша толаме кхоачашъяьй 1983 шера хьалхарча ах шера ерригa керттера заданеш. Экономически социальнии дегIаахара даьккъе даьхад керда толамаш.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Продукци маьхала янххара 1983 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъяьй 100,9 процент, цу даькъе Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносто — 102,6 процент.

Промышленноста доакъошка хьаль продукци 1982 шера хьалхарча ах шера хьаьнчуа дукхагIа хиннай укх боарамагIа:

Машинаш яри металлообработкан	4,6	процент.
Хьун хьу чекхъяхара	3,8	процент.
ГIишлон материалий промышленность	9,6	процент.
Яйга промышленность	11,1	процент.
Кхачан промышленность	4,2	процент.
Хьоар-нийшк, комбикорма яккхар	6,4	процент.
Микробиологически промышленность	6,6	процент.

Объединенешка, предприятешка продукци маьхала янххари хьаю продукци дегIаахари хьаьхьокх дIахоарча [illegible]а:

	1983 ш. 1 ах шера плане хьаьжжа, проц.	1983 ш. 1 ах шу 1982 ш. 1 ах шерал нийсса, проц.
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	99,1	96
Ленина орден делаьча «Грознефть» производственни объединени	102	93
«Севкавнефтегазпереработка» производственни объединени	104	94
Карабулакски химически реагентий завод	100,4	106
Грозненски «Нефтехимзапчасть» [illegible]	100,7	109
Гудермесски медицински инструментий завод	101	104
Грозненски экспериментально-механически завод	88	76
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	102	[illegible]
Назрановски трикотажни фабрика	98	110
Производственни швейни объединени	101	107
Грозненски кога гIирс бу фабрика	116	108
«Чечингплодоовощхоз» производственни объединени	107	120
Шурий промышленноста производственни объединени	109	111
Дулх доаккха комбинат	[illegible]	[illegible]
Кхачан промышленноста министерство	103	100

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамо дIадехаш ма хиллара республике нормативно-цIенача продукцех мах а беш, кердача хьалашка хьина болх беш я 85 промышленни предприяти.

1983 шера хьалхарча ах шера нормативно-цIена продукци арахецара план кхоачашъяьй:

	1983 ш. 1 ах шера плане хьаьжжа, проц.	1983 шера 1 ах шу 1982 ш. 1 ах шерал нийсса, проц.
«Красный молот» завод	100,8	104
«Оргтехника» ПО «Электроприбор» завод	101	109
«Промавтоматика» НПО опытни завод	104	106
«Пищемаш» завод	100,0	105
ГI. Ахриева цI. «Электроинструмент» завод	102	102
«Трайсмаш» завод	102	105
Электромеханически завод	100,9	111
Грозненски ремонтно-механически завод	103	117
«Союзавтоматстрой» ВНПО опытно-экспериментальни завод	103	106
Радиотехнически завод	103	108
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	103	107
«Терек» яха Нохч-ГIалгIай мебельно-хьун хIамаш ю производственни объединени	101	99
Цементни завод	111	121
ГIишлон управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	106	113
Биохимически завод	105	98
«Аргунводпром» объединени	101	106
«Чечингушводстрой» Аргунски аьшкабетона изделей завод	107	101
«Чечингсельстрой» треста Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	103	109
Ялата продуктай управлени	105	100,3
«Чечингушвино» производственни объединени	103	101
«Чечингушстройматериалы» производственни объединени	106	[illegible]
Хьун боахама министерство	102	112
Моттигерча промышленноста министерство	107	119

Производства эффективность лакхъяра беррагIча балха дикал айелга тоадара тIадерзадаь балхаш даьд производственни объединенешкех промышленни предприятешкех.

Промышленни продукце керттера тайпаш хьадар хьахьокх дIахорча даннеша:

	1983 ш. 1 ах шера хьаьна продукци, проц.	1983 ш. 1 ах шу 1982 ш. шера 1 ах шерал нийсса, процентах
Электроэнерги — млн. киловатт-сахьат	1443	98
Газ—млн. кубически метр	1146	95
Мехкдаьттаапаратура—млн. сом	5,0	95
Насосаш	391	98
Скважинаш кареерзаяра йола цементировочни агрегаташ	401	109
ТIоанаш хица делкийта агрегаташ	65	77
Тракторни прицепаш—эзар	7,0	108
Трансформаторни подстанцеш	763	115
Электрофотографически аппараташ	1171	101
Механизированни гIишлон-монтажни инструмент—эзар	137	104
Кирпичк (колхозашца аьр йоацаш) —млн.	83,5	106
КIир—эзар тонн	20,4	105
Гипс (алебастр)—эзар тонн	5,8	116
БIашагIхетта аьшкабетона конструкцешна аьткалаш — эзар куб. метр	109	109
Цемент—эзар тонн	240	115
Хьаара воа хьу (колхозашна эзар йоацаш)—эзар кубически метр	41,3	116
Цу даькъе херх хьокха хьу — эзар кубически метр	29,2	126
Ардакх (колхозашца хьекхар йоацаш)—эзар куб. метр	17,2	113
Фоттах хьекха фанера — млн. квадратни метр	3,7	127
ТIехьанахьа духхаду пазата баракъаш—эзар	250	180
Чухьнахьа духхаду пазата баракъаш—млн.	3,1	107
Швейни изделеш—млн. сом	29,2	100
Телата кога гIирс—эзар цIар	1066	113
Пачхьалкхен ресурсаш дIаьнка маьндаьтта—тонн	487	107
Пачхьалкхен ресурсий генарой даьтта—эзар тонн	5,6	96
Меракча шурий продукци — эзар тонн	34,2	109
Нахчаш, ше нахча а тIехьа дIалаьархIача—тонн	977	136
Кондитерски изделеш—эзар тонн	3,7	100,0
Маьхха шаьлха-булочни изделеш эзар тонн	36,5	96
Макаронни изделеш—эзар тонн	2,7	89
Консерваш (колхозашца хьраш йоацаш)—млн. условни банкаш	36,5	129
Ийй—эзар даl	566	107
Дулх, цхьоалагIча категорех дола субпродукташ а тIехьа — эзар тонн	4,0	100,7
Колбасни изделеш—эзар тонн	2,8	[illegible]
Радиоприемникаш — эзар	259	102
Аьшка пхьегIаш—тонн	6,1	[illegible]
Аьшка менгеш—эзар	13,3	154
Шарикови авторучкаш — млн.	4,2	[illegible]
Бытовой химе товараш—млн. сом	5,2	113
Мебель—млн. сом	15,5	100,5

Ерригa промышленность хьайнача продукци маьхала янххара план кхоачашъяь яле а насосаш, ардакх, фанера, етта кирпичк, чухьнахье духхаду пазата баракъаш, колбасни маьхха булочни изделеш, аьшка пхьегIаш арахецара хьалхарча ах шера план кхоачашъяьяц.

Халкъа еша товараш арахецара ах шера план 1083 процент кхоачашъяьй. Уж товараш арахецилта 1982 шера хьалхарча ах шерапа нийсдича 7 процент гIаьхнийттад.

Розничии маьхашка диллача культурно-бытовой гIулакхаштен коа-кортен айаш дола товараш арахецара план 102 процент кхоачашъяьй. 1982 шера хьалхарча ах шера арахийцарел уж товараш укх шера цу юкъа 4 процент дукхагIа арахийцад.

Керда техника производствана юкъейоалаярах, производстви къахьегамц вIашттIехьбаккхар аргадаккхарах къахьегамм овсарле лакхъяра 1983 шера хьалхарча ах шера план 100,9 процент кхоачашъяьй. Цу даькъе Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносто 103,4 процент кхоачаш а еш.

ХIара болхлочов дIалаьрхIача арахеца продукци тIаьхийттай Грозненски ремонтно-механически заводе — 16 процент, электромеханически заводе — 55 процент, биохимически заводе — 33 процент, цементни заводе — 11 процент, гIишлон управлене Грозненски аьшкабетона заводе — 12 процент. Ермоловски мехлесхозе — 44 процент, чхьагIара-коньячни комбинате — 15 процент. Производственни коллективашка чIоагIлуш латт къахьегама дисциплина, кIеаигзуш латт зехьа йоаш йола балхаха.

Цхьабакъда, 1982 шера хьалхарча ах шера хиначул къахьегама овсарле лохъеннай укх шера цу [illegible] Грозненски экспериментально-механически заводе, Ачхой-Мартановски Назрановски мехлесхозашка, Грозненски маьхха комбинате, макаронни фабрике, кхы цхьайолча предприятешка.

Производственни мощностех бизза пайда ийбац Назрановски, Малгобекски, Старопромысловски кирпичкаш еча заводашка, Грозненски ремонтно-механически предприяте.

1983 шера хьалхарча ах шера пачхьалкхен дикала Знак еннай «Терек» яхача мебельно-хьун хIамаш еча производственни объединеве, швейни-производственни художественни промыслай производственни объединеней, «Нефтехимзапчать», ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводий, Нохч-ГIалгIай химически завода коллективаша арахецача цхьайолча изделешта.

Цхьабакъда, цхьайолча предприятешка хIанз я тIехьа арахеца продукци лоха дикал йолаш я. Царех я Грозненски кога гIирс бун Назрановски трикотажни фабрикаш, художественни промыслай производственни объединени, дулха комбинат, шурий промышленноста объединени.

Производственни коллективашка балхаш даьд бийдал, материалаш, доагор, энерги кхоара тIадерзадаь. Электроэнерги, йоахаль энерги, доагор кходаьд «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода, хладокомбината, Гудермесски локомотивни депо, хьун боахама министерства предприятей коллективаша, кхы дукхачар а.

Цхьабакъда, йоагIачуа дукхагIа доагора-энергетически ресурсаш дIаяхийтай биохимически заводе, Гудермесски медицински инструментий заводе, «Аргунводпром» объединене, цементни заводе, кхы цхьайолча предприятешка.

Республикерча предприятешка кера е ерзаьь арахеца йолаьй кердача тайпаех йола продукци. «Красный молот» заводе карверзаьй газопроводий системе конденсат хьагутъяра йола «АК-6» яха агрегат, «ЭФА» СКБ опытни заводе, «Оргтехника» ПО СССР-е эггара хьалха арахеца йолаьй «ЭР-12М1», «620-К4» яха электрофотографически аппараташ. «Пищемаш» заводе тидача чаь ахфабрикаташта сортировка яра йола линии.

ХIаьта керда техникен прогрессивни технологии производствана юкъейоалаяра оттаяь планаш кхоачашъяьяц Нохч-ГIалгIай АССР кхачан промышленноста министерства, шурий промышленноста производственни объединене, ялата продуктай управлене, кхычар.

Хьалхарча ах шера республика халкъа боахама доакъошка юкъейоалаяьй шера лах миллион соьгIа пайда луш йола 5 эзар изобретенни рационализаторски предложенин.

ЮРТА БОАХАМ

Республика юрта боахама къахьегамхоша 1983 шера хьалхарча ах шера балхаш даьд Кхачан программа кхоачашъяра дIахо а республика агропромышленни комплекс дегIанкхуалара, лаьттан культура айяра, хиш дехкача лаьттаехи юртбоахама техникаи дикагIа пайда ийбара, юртбоахама продукци дукхагIа яккхара.

Массе а категорех долча боахамашка 1983 шера ялат [illegible]:

	Эзар га	
	1983 ш.	1983 ш. нийсдича 1982 шерапа проц.
ХIамаш дIайийна деррига хьаш	449,5	101
Ялата культураш	207,9	101
Цу даькъе:		
КIа	76,6	89
Дуга	5,8	92
ХьажкIаш	51,5	125
Шенара свекла	9,3	109
Баьцадаараш	12,9	99
Коартолаш	4,3	106
Доакъара культураш	189,3	100

Республикерча колхозашкеи пачхьалкхен боахамашкеи хиш дехкача 113,4 эзар гектара тIа дIайийнай юртбоахама культураш. Цу лаьтташка дикка дукхагIа дIадийнад кIа, мукх, доакъара культураш.

1983 шера хьалхарча ах шера колхозаши совхозаши кхашка дIайихьай 1233 эзар тонн органически удобренеш. Органически удобренеш дIаараозара йола шера задани 88 процент кхоачашъяьй. Хиш дехкача лаьтташка дIаразза органически удобренеш 433 эзар тонн я. 1983 шера пхьоалагIча июлага кхачалехьа гербецидашца обработка яьй 155,5 эзар гектара тIа дIайийнача юртбоахама культурашта.

Гурахьа дIайийна ялата культураш чуэцара болх дика вIаштIехь а баьккха болх беш ба юртаккара механизатораш. 1983 шера 11 июлага кхачалехьа деррига хьаьнха дезача дигь даькъах кхо даакъа гаргга дола ялат хьекха дьяннад. Ялат чуйица даьннад Гудермесски, Наурски, Шелковской районашкара боахамаш. Мел чIоагIа хаоттама хьалаш во хиина дале а гурахье ялат дIадийнача хIара гектара тIара 20 центнер соьгIа чуяхь Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Урус-Мартановски, Шалински районашкарча боахамашта.

Юртаккара механизатораш доакъар хийцдеш ба, 1983 шера 11 июлага йол кийзъяра шера йола задани 23 процент, сенаж йоллара план — 43 процент, бецаш хьоар даккхара задани 31 процент кхоачашъяьй.

Республикерча колхозашка, совхозашка, боахамашта юкъерча предприятешкa доаккай да:

	Эзар	
	1983 ш. 1 июлага	1983 ш. 1 июль 1982 ш. 1 июлаца нийсбича проц.
Доаххан	176,0	105
Цу даькъе деттан дола доахан	58,4	101
Хьакхарч	150,7	114
Жии гIалагIой	766,7	109
Кеп тIара олхоьараш	2927,1	113

Колхозашка, совхозашка, боахамашта юкъерча предприятешка хьайбай продукташ яхар хьахьокх дIахорча даннеша:

	1983 ш. 1 ах шу	1983 ш. 1 ах шу 1982 ш. 1 ах шерал нийсса, проц.
Дулх—эзар тонн	8,8	163
Шура—эзар тонн	54,9	111
Фуаш—млн.	52,3	114
Тха—тонн	2309	116

Республикерча колхозашкеи совхозашкеи хьалхарча ах шера хIара IаттагIара юкъера лаьрхIача яккха шура 1065 килограмм е соахка цу юкъа яьккхачул 107 килограмм дукхагIа.

Яхнача хIара котама тIехьара укх шера хьалхарча ах шера хьагулдаьд 78 фуъ е соахка цу юкъа хьагулдаьрел бархI фуъ дукхагIа.

Массе а категорех долча боахамаша хьайбай продукташ пачхьалкхенга йохкара 1983 шера хьалхарча ах шера план укх боарамагIа кхоачашъяьй:

	1983 ш. 1 ах шера хьаьна	Укх долчара план кхоачашъяра проц.	1983 ш. 1 ах шу 1982 ш. 1 ах шерал нийсса, проц.
Доахани воа тIара олхазарашни дийна доллашехьа эзача—эзар тонн	14,2	114	169
Шура—эзар тонн	49,8	103	112
Фуаш—млн.	54,5	118	106
Тха—тонн	1586	107	121

Колхозашкеи совхозашкеи балхаш даьд дIахо а материально-технически база чIоагIъяра.

Укх шера хьалхарча ах шера юрта боахамга хьакхаьчай 597 трактор, 334 ялат чуэцаш йола комбайн.

Республикера агропромышленни комплекс дегIайоалаяра хьалхарча ах шера дIаяхийта пачхьалкхен капитальни вложенеш 42,3 миллион сома маьха хилар.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

1983 шера хьалхарча ах шера Къулбаседа-Кавказа машинаьккъа Грозненски отделене мовхьаш тIадоттара план 100,4 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттар — 94,1 процент, халкъа боахама мовхьаш дIа юха дахьара план — 103,6 процент. ХIара дийнахьен буси локомотива къахьегама овсарлен план — 94,3 процент вагонооборота план — 88,8 процент, участковаи сухала задании — 95,9 процент, вагона къахьегама овсарлен план—89,5 процент. Отделене вIашагI а елла дIаяхийтай 6,0 эзар беза мухь тIабола поезд, царца планагIа даьрхIачул соьгIа дIа юха дихьад 2,8 миллион тонн мовхьаш.

Айхха мовхьаш тIадоттарах кхычахьа хьолас йиш йолаш мукъаьлар 1421 вагон.

Юкъарча автомобильни транспортаца мовхьаш дIа юха дахьара план 102,5 процент кхоачашъяьй, пассажираш дIа юха бигара план — 98,9 процент. Соахка хьалхарча ах шера дIа юха дихьарел дукхагIа дIа-хьа дихьа мовхьаш 10,9 процент да, пассажираш — 1,4 процент дукхагIа.

Юкъарча автомобильни транспорта грузооборота задани 101,3 процент кхоачашъяьй, пассажиро-километраш яра задании — 101,5 процент. Мах а эцаш таксеша никъ бора план 100, 9 процент кхоачашъяьй.

Бувзама предприятеша продукце боарам хьалхарча ах шера программа 100,9 процент кхоачашъяьй. 1982 шера хьалхарча ах шераца нийсдича алх процент дегIаеннa продукци.

Городской телефонни станцеи абоненташ дегIанкхуалара план 104 процент кхоачашъяьй, юртаккара телефонни станцеш дегIанкхуалар — 101,9 процент, радиоточкай план — 102,3 процент.

Укх шера хьалхарча ах шера тарифни доходашта йола план 100,3 процент кхоачашъяьй, соахка хьалхарча ах шера хиначул 8,1 процент дегIаяьккхай тарифни доходаш.

Бувзама предприятеша къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьй 100,7 процент, соахка цу юкъа хиначул къахьегама овсарле 5 процент лакхъеннай.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

1983 шера хьалхарча ах шера хьал а яь эксплуатаце дIаеннай Назрановски кирпичкаш еча заводера, Грозненски производственни швейни объединенера, кхы цхьайолча предприятешкара производственни мощностaш. Пачхьалкхен капитальни вложеней чотагIа юкъейоалаяьй 93,8 миллион сома маьха керттера фондаш, царех 5,4 миллион сома маьха яраш Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоагIача предприятешка.

Республика халкъа боахаме пайда ийца пачхьалкхен капитальни вложенеш 156,96 миллион сома маьха я, цу даькъе гIишлон-монтажни балхашна дIадахийтар 68,4 миллион сом да-

Подрядни гIишлон организацеша товарни гIишлон продукце план кхоачашйир 84 процент, цу даькъе:

	1983 ш. 1 ах шера плане хьаьжжа проц.
Нохч-ГIалгIай гIишлон управлени	74
«Грозтрубоводстрой» трест	57
«Чечингсельстрой» трест	116
«Чечингушводстрой» гIишлон управлени	176
Нохч-ГIалгIай АССР Минводхоза подрядни организацеш	2-за
«Чечингтьстрой» трест	195

ГIишлош хьалъеча хьалха ешиа кхоачайбоацараш кийсл у. Керттера фондаш, дукха производственни мощностaш юкъе а йоалаяь болх бе йолалийтара план кхоачашъяьяц.

ЦаIаш хьалъяь а ялалехьа дукхаьча объекташка, гIишлошна дIа-юха хьелаю материальни, ахчан, кхахьегама ресурсаш. Дукхача гIишлон-монтажни организацеша кхоачашъяьяц гIишлон балхаш дара, къахьегама овсарль лакхъяра, гIишлош хьалъяра дIабоада мах лохбара план.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ВАХАРА МАТЕРИАЛЬНИИ КУЛЬТУРНИИ БОАРАМ ЛАКХБАР

ЦхьайттагIача пятилеткана лаьрхIа КПСС XXVI съездо тIайийцача социальни программага хьожжа дIахо а планомерни балхаш ду къахьегамхой бахара материальнии культурнии боарам лакхбара.

1983 шера хьалхарча ах шера 1982 шера хьалхарча ах шера хиначул халкъа боахамерча болхлоитен гIулакхерча нахан телаш дола алапи тIаьхийттар 9,3 миллион сом. Къахьсташ болча болхлоша юкъера лаьрхIача эцаш дола алапи 151,5 сом хилар, промышленносте 164,5 сом, гIишлон-монтажни балхаш деча 196 сом, бурув деттача 242,8 сом.

1982 шера хьалхарча ах шера хиннарел бахача наьха ахчан доходаш 3 процент тIаьхийттай.

Ахчан доходаш лакхъяларах, потребленe юкъарча фондашкара хьадоагIар тIадеттадаларах вIаштIехьдаьлар дIахо бахача наха дукхагIа товараш ийдела.

Пачхьалкхени кооперативни торговле, юкъара кхача а тIехьа дIалаьрхIача, розничии товарооборота объем хилар 1983 шера хьалхарча ах шера 389 миллион сом, вIаши нийсдича маьхашка диллача 4 процент тIаьхийттай из.

ХIаьта а пачхьалкхени кооперативни торговле предприятеша 1983 шера хьалхарча ах шера розничии товарооборота план 99,6 процент мара кхоачашъяьяц.

Республикерча керттерча торговли организацеша розничии товарооборота план кхоачашъяр хьахьокх дIахорча даннеша:

	млн. сом	
	1983 ш. 1 ах шера розничии товарооборота объем	Ах шера план кхоачашъяра процент
Моттигера торгаш	116,2	99,6
Юкъарча кхачан управлени	13,9	99,0
«Грознефть» объединене УРС	26,6	100,4
«Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС	16,8	101
Къулбаседа-Кавказа машинаькъа Грозненски отделене ОРС	11,1	101
Автоюуправлени	3,3	113
Нохч-ГIалгIай книготорг	1,8	103
Союзпечать	4,7	109
«Чечингплодоовощхоз» объединени	6,9	104
«Орбита» яха фирменни тика	3,3	109
ВАЗ-а Автоспецентр	7,4	102
«Чечингушрыба» объединени	1,0	104
Потребительск[illegible]	142,9	99,9

1983 шера хьалхарча ах шера соахка цу юкъа бахача цахага дехкача кхачани промышленни товарел дукхагIа хиннад: маьндаьтта — 55 процент, чкъара — 10 процент, нахчаш — 87 процент, заипаш, тIехьнахье духхаду, чухьнахье духхаду баракъаш — 2 процент, радиоприемникаш — 27 процент, телевизораш — 15 процент. Моттигерча промышленноста предприятеша торгови сете дIадахьийтад 18,8 миллион сома маьха халкъа эцаш дола товараш, уж хул соахка цу юкъа торгови сете дIадахьийтарел 2,1 миллион сома маьха дукхагIа е 13 процент дукхагIа.

Бахача наха бытовой гIулакхаш делга а дегIанкхад. Быта служба хьалхарча ах шера бахача наха даь бытовой гIулакхаш 11,9 миллион сома маьха да а 1982 шера хьалхарча ах шера даьрел шин процент дукхагIа. Быта предприятеша юрташка бахача наха деш дола гIулакхаш 4 процент дегIадаьккхад. Ерригa республика хьайнача 1983 шера хьалхарча ах шера бахача наха бытовой гIулакхаш дера план 102 процент кхоачашъяьй.

Хьалхарча ах шера бахача наха чуIе хьалдаьча цIеношка дIадахийтар 13 миллион сом, хьал а даь дIаденнад наха чубахара дола 83,1 эзар квадратни метр чуле пачхьалкхен цIеноош. Наха чубаха цIеноош хьалдаьдахара хьалхарча ах шера план 101 процент кхоачашъяьй. Цул соьгIа, дIадахача шерий плана чотагIа хьалдаьдаьхад 889 квадратни метр йола наха чубаха цIеноош. Промышленни гIишлош хьалъяра хьахьокхаьча средствай чотагIа «Грознефтеоргсинтез» объединене хьалдаьд 1665 квадратни метр йола наха чубаха цIеноош.

Пачхьалкхен капитальни вложеней, жилищни кооперацe чотагIа наха чубаха цIеноош хьалдеча шера хьахьожаьча лимитах пайда ийнар 48 процент я.

Чакхдаьнача 1982—1983 дешара шера дийнахьарча, сайрийнарча, заочни юкъерча дешара школашка дешаш хилар 170,7 эзар бере кхуаш боагIарешн. 1983 шера всеобуча школашка диаза дола юкъера дешар дийша баьлар 21,5 эзар саг городашкех, юрташкех балаш бола кагирхой.

Городашкарча а юрташкарча а профессионально-технически училищашка дешаш хилар 13,9 эзар саг, царех 60 процент бараш йиза юкъера образовани луча группашка а дешаш.

Хьалхарча ах шера республикерча ПТУ-ш нийчвир 3,4 эзар къона квалифицированни болхло.

Республикерча лаккхерча, юкъерча лаьрхIача йолча дешара заведенешка дешаш хилар 27,3 эзар студенти дешархой, хIаьта лаккхера, юкъера лаьрхIа йола образовани а йолаш кийя а ваь арахийтав 6,2 эзар специалист.

ДIахо дегIанхар уваьхцIено Республикерча больницашка, дарбан-профилактически учрежденешка болх беш бй массе а тайпа йолча специальностех бола 3,2 эзар саг лораш, юкъерча медицински персонала 9093 болхло.

* * *

ЦхьайттагIча пятилетках шолагIйола ах ха дIайоаьньча республикерча къахьегамхоша шоай деррига ницкъ тIадерзадаьд 1983 шерен бIарччача пятилеткан массе а йола планови заданеш тIехкхоачашъяра.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ

Такон—90 шу дуз В. В. Маяковский (1893—1930)

ваьча дийнохьо денз

Владимир Владимирович Маяковски цlерца дlахьа йиш я йоццуш йозаленна я Сийлахьбоккхачу Октябра поэтех, поэтех-новаторех, советски поэзе социалистически реализмана лерд еллачех йоле уйлаш.

В. В. Маяковский ваьа 1893 шере 19 июле Багдади яхачу гуржийн юрта (хlинц Маяковскийн цlе лелочу посёлок) лесничин доьзале.

Октябран хьалхарча шерашкарчу Маяковскин творчестве керттера меттиг дlалаьцна. Белгалбоалла хиниаб революцега, халкъага, реализмага бода иза лоеаш из хиларца.

Члоагlа гlадвахе волаш тlа нийцай поэта Октябрьски революци. Автобиографе тlа дlаяздаьь де: «Тlаэцаргьа, тlаэцаргьец? Цу тайпара хаттар сона хьалхоттий латташ... дацар. Са революци. Смольне вахар со. Болх беш хилар. Ба беаш мел хиннар». «Революце мобилизаци ьи тlакьийхан хинначи» Маяковски «беррига шийн поэта зоене низ» дlабеннаб керде строй члоагlьаре тlехьа, пекка идейность йоле керда искусство хьаяре гlехьа поэттабаьча кьовсама.

Социалистически искусствана кергlдаьнна дохиза хlема, цо хьахьоязамунга а цун низага а дилаче шийн гlаз кьи хилаиза я «Владимир Ильич Ленин», «Хорошо», «Во весь голос» аха поэмаш. «Владимир Ильич Ленин» яха поэма В. Маяковски цкъа санна дукхаза йийшай болхлойн партийни собранешка.

Боккхачу боарама болх баьб Маяковски - газетчика. 1914 шера денз газеташ тlа араьийнай 400 гаргга цун стихотворении очерки.

Шийн «сочиненей шоллагlа гуллам» ба ьийнад Маяковски «Окна РОСТА» яхача плакаташ тlарча суртеки стихотворении йоазонех. Кхьь шера цо орадаьккха хиннад 1100 гаргга «Окнаш». «Из да революционни къовсама халагlдарех девча кхьь шера даь протокольни йоазув, басарий тlадамашца лозунгий оазацей дlаьехка дола», — яздьд цо.

Кlоаргга патриотизм йолаш хиларца белгалйоалаш я поэта-гражданина кердеча вахара хозаленахи из хьаьрех — советски махахи йола стихаш. Сийлахь - боккхача поэта «бlаь партийни книжкех» кlерa дар коммунизме деша гlулеха деш да.

СУРТАШ ТlА: 1. В. В. Маяковский.

2. Тахана Москва. Маяковски «ма́йда оаглонгахьара Садови го. Хьалхарча плане — Вл. Маяковскена оттадаь памятник.

ТАСС фотохроника.

Низи хьинари кходац

Вий мехка айза ца lеш, доалол арахьарча мехкашка а члоагlа хоттташ дlадаьцаши я «Союзавтомнстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни заводо арахеца продукци. Цхьаккха бутт дlабахийтабац укх шера завода коллективо производственни плин кхоачаш ца еш. Хlаьта дlабахача ялх бетта продукци маьхала лахкара план 102,2 процент кхоачашйир. Цу даькъе планал совгlа арахийца продукци 42 эзар сом мах болаш хилар. Нормативно - цlена продукци арахецара план 103,1 проценти, товарни продукци арахецара план 103,3 проценти кхочашйир. Планал совгlа 64 эзар сома маьхе продукци арахийцар, хlаьта цох 53,7 процент яр дикала Знак тlалатташ лакхерча категорех я. Цу юкъа къахьегама овсарле 105,8 процент хилар.

Уж во толамеш дац. Уж донхача даакъа ларьцар заводе ерригача цехаша, участкаша, бригадаша. Хlаьта а царна юкъе а белгтала я заготовительни участкера Двуреченский Александр Николаевича кулгалду монтажникий бригада. Голиков Геннаде кулгалду никелировальни участок, иштта кхьйраш.

Укх деношка завода цехашка КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова даь кlоарга чулоацам бола къамаьли дувцаш собранеш хиннай. Цига гулбенначар дийцар социалистически яхь лерттlа аlаштlехьъакхарга хьенна мара толамаш хург ца хилар. Къамаьлаш даьчар дийцар хlара болхлочо производстве визза да ше волга кхетадеш ца хуле, толамаш ма хетта хургдоацилга.

Оаха дукха терко ю маьхе бытови хьалаш тоадере. Дукха ха йоацаш болхлой бераште лаьрхlа 140 моттиг йола берий беш хьалхьь а ньккха эксплуатаце дlаеннай гlишлонхоша. Иштта хlана хьалдеш латт квартираш йоацаш болча болхлоштa лаьрхlа 70 квартира чухургйола ихезза кlаштlара дaь цlа.

Завода территорена гаьна йоацаш хьалхьеш латт теплицаш. Уж хьалхьь ьалча баьцалоарешна болхлой lалашбе торо хургья. Члоагlа хало оазар хьалха болхлоша делкъийна хlама дав столоваш йоацаш. Гаьна йоацаш уллача «Электроприбор» яхача завода столове ухар уж. Хlаьта хlана тхона лаьрхlа хьалхььий цкъа lоахйча бlаь сагo хlама даа йиш йолаш столови.

Шефски новкъостал а диц далийтадац завода къахьегамхоша. Хlара шера хьайбешта довкъар кийчдеча хана Надтеречни районни «Озерный» совхозе новкъостала ух 50—60 сагах латта заводера бlарчча бригада. Укх шера цу бригада 30 тонн йол кийчьаьй совхозе хьайбашта. Вlаьсти конеаш лаьтта гlара хьайоахаш. уж аьшнасаьргех хьалъехкаш новкъостал дир цу совхоза къахьегамхоша.

Дика къахьегаш санна, салаlа а хов тхона. Ахки балхара мукъаболча деношка предприяте къахьета нах шоай дезалашца цхьана салаlа ух вай республике lалама хозача моттигашка Эшшача хана йолаш я завода шоай доалахьа шиь автобус. Укх шера июнь бетта экскурсе Тбилисе баха хилар болхлой. Иштта каст-каста коллективно кинофильмага хьажа ух тхо. Цу дерригено гlо ду цхьана къахьегаш бола нах шоайла дикагlа бовза, дика салаlа керда балха кlиpa дlадоладе.

Хара хургдар деррига а дика латт аьлча. Дlабахача ялх бетта заводе 9 балха-ди протулаш яьй. Уж ба ремонтно-механически участкера слесарь-монтажник Кулигин, слесарь Кантаев, фрезеровщик Боровский, иштта кхьбараш. Хlаьта массехи прогулаш ирах а, балха хана корта бохабу маларош меларех а балхара дlабаьхар слесарь Петрови, газорезчик Колпикови.

Заводе бола беш я профилактика совет. Цо гlо ду къахьегамен производственни дисциплина телхараш ца къовсам лоаттабе. Советa керте латт завода вокхагlа воле инженер В. М. Токарев. Хlара бетта шозза хул совета заседанеш.

Завода коллектив бlарчча хьанийцача шийна хьалхаш на латта декхар дика кхетадеш, цхьайтталагlча пятилетка кхоалгlча шера оланаши тlаийца социалистически декхараши халал хьалха кхоачашдара шоай низи хьинари кходергдолаш ма.

В. ГОЛОВАНОВ,
«Союзавтоэлектром» ВНПО опытно-экспериментальни завода профсоюзни комитета председатель.

РЕМОНТНИКИЙ ТОЛАМАШ

Гуйран-lан замалахьарча максимума эша кийчон балхаш деш ба укх деношка Нохч-Гlалгlай энергетикаш.

Шу доладелча денз капитальни ремонт а яь болх бе йолаялийтай цар ялх котлоагрегати йиь турбиней. Цул совгlа, дукха ремонтни балхаш даьд тайп-тайпара оатхалаш, электродвигателаш тоаеш.

Уж балхаш деча керттера лоархlаш я «Грозэнергоремонт» яха ремонтно-наладочни предприяти. Еррисоюзни а республиканскя а социалистически яхье дуккхаза котийнна цун коллектив. Хьалха латташ хьабоагlа предприяте ремонтникаш. «Грозэнерго», Дагестана теплоэлектроцентралашка къахьегача слесарий, котельщиккий турбинистий бригадашта юкъе а.

Шерра ларьрача социалистически яхье даим хьалха а латташ болх беш ба слесараш А. Скляров, С. Сагапов, В. Кучеренко, электрообмотчика Н. Ягодин, мастер П. Радионов, сварщикаш А. Лобызев, А. Таяев, Ю. Решетов, дукха кхьбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Къахьегамхошта «Къахьегама ветеран» яха медаль яларах дола

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январера СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шерашка цlена къахьегаш къахьегаме кергlдаьннарий тlал бенн СССР Лаккхехьарча Совета Президиума цlерагlа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ Ленинопутейни депо гlолла:

Ковев Николай Ивановича — машиниста-инструктора.
Печеный Андрей Константиновича — слесара.
Топалов Георгий Константиновича — машиниста.
Тебель Владимир Григорьевича — пенсионера.
Усов Анатолий Ивановича — машиниста.
Шукин Николай Николаевича — машиниста.

№ 8 йолча юкъерча школе гlолла:

Кривошеина Вера Александровнана — пенсионеркана.
Минаева Мария Ивановнана — пенсионеркана.
Осокина Екатерина Петровнана — пенсионеркана.
Пригорнева Прасковья Семеновнана — пенсионеркана.

Къулбаседа-Кавказски машиналькъа сигнализацен бувзамен Грозненски дистанце гlолла:

Кондратюк Антонина Максимовнана — телефонистикe.
Радван Зинаида Александровнана — кадрай отдела йоккхагlйолча инспектора.
Скулов Борис Ивановича — электромеханика.
Худенко Валентина Павловнана — электромеханика.

НГlАССР МВД пожарни охрана управлене гlолла:

Жидаев Александр Тихоновича — инструктора.
Карпова Маруся Любовнана — уборщицана.

«Чеченгазбуэлфт» яхача объединене гlолла:

Аванесова Нина Ивановнана — заготовщицана.
Стибу Амалия Ивановнана — заготовщицана.

Электрически сетей Грозненски предприяте гlолла:

Подгорная Валентина Спиридоновнана — бухгалтера заместителя.
Родненко Антонина Александровнана — контролера.
Труфанова Валентина Ивановнана — контролера.

Граждански сооружений Грозненски дистанце гlолла:

Маркина Евдокия Михайловнана — болхлочоа.
Морозов Иван Трофимовича — болхлочоа.

Н. К. Крупскаяй цlерагlча ДК гlолла:

Белак Клавдия Степановнана — йоккхагlйолча бухгалтера.
Денисенко Нина Матвеевнана кассира.
Радионова Алла Ивановнана — костюмерие заведующена.
Чаплыгина Гертруда Ивановнана — музыкальни болхлочоа.
Чукаева Анна Ивановнана — контролера.

Машиналькъе Грозненски отделене орсе гlолла:

Войтенко Анфиса Николаевнана — машиниста.
Веремеев Дмитрий Михайловича — мастера.
Белов Дмитрий Михайловича — начальника помощника.
Жирикова Сара Магомедовнана — тика заведующена.
Лукьянова Татьяна Корнеевнана — закройщицана.
Яценко Александр Михайловича — товароведа.

Колхозий рыкай республикански управлене гlолла:

Ганиева Гумарий Хамсата — уборщицана.
Орешкина Пелагея Мифодьевнана — бухгалтера.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе гlолла:

Зубкова Надежда Александровнана — йоккхагlйолча техника.
Набиулина Минжигана Минтагировнана — малира.
Овчинникова Анастасия Егоровнана — уборщицана.
Плетнев Александра Родионовнана — кочегара.
Филь Елена Емельяновнана — комплектовщицана.
Шевченко Любовь Александровнана — упаковщицана.

№ 2 йолча роддоме гlолла:

Захарчук Антонина Сергеевнана — сестра-хозяйкана.
Мартыненко Валентина Акимовнана — санитаркана.
Смирнова Лидия Ивановнана — лора.
Цветкова Любовь Федоровнана — акушеркана.
Ивакина Неонила Ивановнана — сестра-хозяйкана.

Социальни lалашдар отделе гlолла:

Алешкина Анна Ивановнана — пенсионеркана.
Баранова Антонина Дмитриевнана — пенсионеркана.
Гусева Нина Моисеевнана — пенсионеркана.
Данилов Владимир Михайловича — пенсионера.
Малучарова Тамара Григорьевнана — пенсионеркана.
Мустафина Нурзиган Залялтдиновнана — пенсионеркана.
Попова Неонила Петровнана — пенсионеркана.

«Чеченгазтодор» боахама механизированни карьере гlолла:

Галеев Борис Михайловича — йоккхагlйолча мастера.
Джемсов Борис Мухажидовича — йоккхагlйолча мастера.
Саакян Грант Агасиевича — кузнеца.
Черкунова Прасковья Афанасьевнана — пенсионеркана.

Кхыча предприятешка гlолла:

Джамхотова Падама консервни завода болхлочоа.
Хахарова Любовь Семеновнана — санэпидстанце санитаркана.
Мамедов Нурхан Мамедовича — № 131 йолча СМП йоккхагlйолча прораба.
Молчанов Николай Михайловича — магистральни мехкдаьтта проводий профкома председателa.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1983 шу. 30 июнь.

ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТИ БАЛХА ДИКАЛИ БАХЬАН

Производства эффективности балха дикали лаккхьара шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаш ба пятилетки кхоалгlча шера «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене болхлой. Цудукха цхьа бутт дlабахийтабац цар укх шера шоай тlаийца декхараш тlехкхоачаш ца деш. Хьалхарча ах шера планал совгlа цар маьхала лаккхой шиь бlаь эзар гаргга сома маьла товарни продукци. Заданел совгlа лаьккхай итташ миллиарди кубически метр газ. Ялх бетта планагlа лаьрхlачул совгlа арахийцад пхи эзар совгlа тонн газови бензин.

Предприятерча еррига цехаша кхоачашдью укх шера хlара бетта планаши тlаийца социалистически декхараши. Хlаьта а царна юкъе а хьалхалаттачара я Заругаев Валентин Германович керте латтача шоллагlча цеха коллектив.

«Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдиеен хьадер дукхагlен хилийтаl» яхача девизагlа шерра социалистически яхь йоаржаьча Вознесеновски газобензинови завода цехий, участкай болхлоша дог гlоздоаха толамаш а доахаш жоп ду КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешта. Дlадахача ах шера заданел совгlа предприяте болхлоша маьхала лаьккхай 161 эзар сом мах бола товарни продукци. Хlаьта пачхьалкхен планал совгlа цар арахийцад 8300 тонн газови бензин, кийчьяьй кхоитта миллиони шиь бlаь эзари кубически метр газ.

Б. КОСТОЕВ.

Дозвол дехьара

Панкасан яхача Матагальпа департаментерча никарагуански поселке торжественни митинг хиннай ахархошта лаьтташ дlадалара хетаяь. Панкасанен гонахьа ядача юрташкен бахача нахвга кхачад мах боацаш леладе 12 гаргга мансан лаьтта (1 мансан — 0,7 га).

СУРТА ТlА: лаьтта леладе бокъо луш дола дипломаш бе доахва никарагуански ахархой.

Г. НАДЕЖДИНА сурт. ТАСС спец. корр.

Дуне цхьан кlиparlа

ЛАЬТТАН ТlА МАШАР ХИЛИЙТАР ДУХЬА

Машар — из вахара йола бокъо. Цу тайпарча лозунгагlа гlеххьарча деношка чакхъаьнцай тlема духьаларча болама юкъе даакъа лоацарий йоккхий манифестацеш Вlашагlкхийттача Штаташка, Англе, Франце, ФРГ, Итале, Япони, Австрие, кхыча дуккхача мехкашка. Малхбузен Европа дукхагlдолча мехкий территорешка гlолла хlанз чакхйоахаш я «Дlадаккха ядерни герзl», «Дlапха Европера керда ракеташ!» яхача лозунгагlа еш йола Машара-83 маршаш. Толаме чакхйоалаш я Норвеге, Советски Союзе, Вlашагlкхийттача Штатий, Финлянде, Швеце велосипедистана юкъе даакъа лоацаш йола Москва — Вашингтон яха Машара-83 велопробег.

Чакхдаьнначa кlиргlара машар беарий выступленеш — из алха цхьа даакъа мара дац деррига дунен шара тlа гlолла шерра дlабаьржача тlема духьаларча боламах. Советски Союза Коммунистически партеи Французски Коммунистически партеи цхьана аьча заявлене тlа белгалдаь ма хиллара, дунен халкъашта юкъера хьал кlоаргга нахага сагото яйташ да. Хlаьарча цивилизацена, вай планета тlарча вахара катастрофа хила тарлуча ядерни тlема кхерам тlаоттаб адамлена.

Машара гlулакха кхерам тlадатт, бакъда хlаьта я дунен империализма агрессивни гlоараш фуннагlа даь а халкъаш яукъадахара процесс соцае гlерт, шеашкахьа совле йолча тайпара дунен аренера низаш хуца гlерт, хlаьта из бахьан долаш гlулакх кхераме долча тайпара герзаш lоадарга а дуг. Ирлуш йоагlа капитализма юкъара кризис яхатоха а ца могаш империализма агрессивни гlоараш гlерт глобальни конфронтаце лаьцаш ца шин системана юкъера идеологически къовсам къоастабе. Цудухьа айлу адамлена доккха lазал тlаоттаргдола термоядерни тlом хилара бола кхерам.

Цу хьалашка боарам боацаш лаккху кlаншарча хана керда ваини ца бола низ санна ше хилар дlахьоакхаш болча дуккхача наьха тlема духьаларча болама лоархlам. Исторически лоархlам бола фактор а адамлена йола lалаьмате йоккха шане а я хlара мехка вахара йола бокъо, машара хьалерча вахара йола бокъо лораеш доладаьрхlа нерговаца низаш хlара континенте хьахулаш хилар. Социальни, профессиональни нах боккхийи эlамиген хилара, кхьачолча доазонех тlех а бьийна бода дукхача наьха тlема духьалара болам дуккхача мехкашка бокъонца дола а къамаи гlулакх а хиина дlаьттаб.

Цу хьакъхал долча а реализма а низашта тlабер абаьба Советски Союзо кхыча социалистически мехкашеи герзашта довзув оттадараи уж кlезигдараи, эггара хьалха ядерни дараш а долаш дола тlехьа тетта йиш йовцa декхараш къоастадара решени лохнига, кхохнах кlаьдбара наькъага довлар — политическичунга а тlеэчунга а. Из дlадех деррига халкъийи пачхьалкхенийи хьашташа, дуне моллагlча географически районе, социальни система моллагlча хьале цар яле а, моллагlча политически группировкана е теченена юкъе йоагlаш уж яле а.

ДУКХАГlБАРАША ТlАДИЛЛА ДОЛЛАШ Е А

ФРГ канцлер Коль цун заместитель, кхыча мехкашкарча гlулахий министр Геншери Москве переговораш е боагlача хана мехкарча тlема духьаларча болама юкъе даакъа лоацараша царна тlадилладар — Европера ядерни арсеналаш кlезигъяра хьакъехьарча Женевски переговорашка сихагlа барт бара новкъостал деш хила, аьлла. Цхьабакъда, дукхача политически обозревателий комментареша хьахьокхий ма хиллара, Бонна бахкийтарашна цу торонех пайда ийцабац. «Коль Москве волча хана немций меттала къамаьл деш хиннав, члоагlа американски акцент а йолаш», — иштта я дукхагlдолча малхбузенъевропейски галетий цу хьакъехьарча откликай лейтмотив. Из бакъдаьд Коль ше а Москве пресс - конференце къамаьл деш цlавахачул тlехьагlа Бонне «Вельт» яхача газетан малхбузенгерманиски радиопен интервью луча хана.

Коль мел могар даьд ма дарра аьлla. Женевски переговорашка цхьа барт бара блокада оттве гlерташ йола Вашингтона конструктивни йоаца позици нийса я ала гlерташ. Из, масала, «нийса ди ала» гlерташ вар Советски Союзи Варшавски Договора кхыча мехкаштен тlахьожаяь латта, хоьш ма хиллара, гаьна кхетар юкъерча бовраме дола Англеи Францеи ядерни средствош вlалла ца лоархlилга а. Цу тайпарча гуччахьарча проамерикански позиципа цу сахьате критика е йолайир Малхбузен Европе. Кхыметтел английски монополистически буржуазе хьаштаw хьаллоацаш долча «Экономист» яхача журнало а Англеи Францеи гаьна кхетар юкъерча бовраме долча средствах дувцаш, аьнна: «Хоwш да цхьан моментагlа уж цхьаннахьа лоархlаш хилаза ергlйоацилга. Нагахьа санна России Америкен шоай ядерни герза доалув оттаде лерхlаш яле. Англеи Францеи догдаха йиш яц шоай бехам мел ба ракеташ йолаш шоаш хургхиларга».

Бакъда геттара кхыча тайпара лаьрхlар Коль баьча паькъа итогаш официальни Вашингтоно. Цига гетта́ра члоагlа марха а лелхаш тlаийнар Москве яьча пилитах хьахиливараш дlадувла цига дlакхаьча Геншер. Президентана Рейганна а госсекретарана Шульцана а цун хиначи къамаьла комментареш еш Вашингтонски администраце лакхе латтача вокало аьинад Кlайча цlагlа гаьза ба гаьна кхетар юкъерча бовраме дола керда американски ракеташ Малхбузен Европе дlаоттапра йолча США планий хьакъехьа Бонно дlахьейхача «члоагlала».

ФРГ баха дукхагlбола нах члоагlа духьала ба американски ракеташ дlанийсъяра эггара тlехьара малхбузенъевропейски дlавалдалаш «ограниченни» ядерни тlом бара йолча вашингтонски ядеина. Хlанз укх сахьате яз де йиш йолча хана цар дlадех ФРГ-ана а малхбузенъевропейски кхыча мехкашта а тlема кхерам лакхбаланза а ца lеш уж бахьан долаш лакхлургболаш вlалла а дегlахьийта йиш яц событеш, яхаш. ФРГ тlема духьаларча болама юкъе даакъа лоацаш барашa, хьаллоац бокъонца цlенача паькъаца, шинна сагlон законни хьашташ теркал а деш барт бара, хlанз йолча хана торонех пайда эца, гаьна кхетар юкъерча боврамe дола ядерни герз Европе дукхагlа lовдаре мeттел из дикке дукха кlезигдергдолаш, хlаьта иштта европейски континента тlара а деррига дунен тlара а хьал дукха члоагlагlа тоадергдолаш. НАТО мехкашна Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи бaь тlахьежам.

ТОРГОВИ ТlОМ МИХЬАРБОАЛАШ ЛАТТ

Болата импорт яра — хlанзарчоа тlехдикача маркех долча — нерда доазонаш оттадаьд Вlашагlкхийттача Штаташа. Цу гlулакхо члоагlа хlама тохай, иштта а кьаьагlа тайпара производстве лаьтlаенначa Малхбузен Европаи Японеи металлургически промышленноста, Англе, ФРГ, Франце, Итале, Япони, кхыча мехкий сталелитейни компанешта бlаьи миллионаш долларш ле хиннад, заводашкара дlабоах нах тlа итташ эзараш болхлой.

«Болата фронтера» событеш сел йоккха драматизм йолаш яле а уж алха эшшо мара яц хlара ди тlехьагlа нанагlaлo дунен тlа михьара боалаш латтача къизача торгови тlема юкъе. Лlаьхьенна а цlаккха ца хиннача тайпара кlоаргъенна а йолча экономически кризиса хьалашка хьалха ца хиннача тайпара члоагlлуш доагlа хlара капиталистически хищници шийн проблемаш кхычар чотагlа къестае гlертилга.

Къаьстта члоагlа из тенденци хьагуш я США политикагlа. Хlане а lалаьмате йоккха йола шийн экономически потенциали дунен торговле доллаpгахьа совле хилари ларде а лоацаш Вашингтон дика хо а луш lотаьам беш я шийн партнераштен соперникаштен. Лакха тlеххьарча шин бетта Вlашагlкхийттача Штаташна чакхъаьнхай 38 протекционистски акци. Европейски Японски болата аьча импорта довзув оттадар хинна ца lеш, цlи яккха йоагlа кхыча гlулакхий а. Иштта шоай фермерашта дикка дукха субсидеш хьожаpa наькъаца Вlашагlкхийттача Штатий гардениад юртбоахама продукташ йохкара шарне традиционни йолча рынкашкара малхбузенъевропейцаш арабаха. Довзув оттадаьд японски автомобилаш, электронни промышленноста изделеш хьачухахьара. Конкуренцех американски производителаш кlалхарбаха а гlерташ Вашингтоно цу сахьате японски мотоциклашта 10-аза тlатехай пошлинаш.

Цу тайпара практика делаю хlанз аьаашта юкъерча гlулакхашка деррига керттерча капиталистически мехкаша. Белгалде доагlа Вильямсберге хиннача совещане «протекционизме политика а лелаергьяш таможенни барьераш дlа а йоахаргья» аьнна торжественни пар дош ма деллинге а деш хlамаш уж долга.

Бокъонца долаш долча хlамаша, иштта, бакъду капитализма массане юкъара кризис кlоаргьяларa хьакъехьара марксизма диагноз нийса хилар. Торгови тlемаша, империалисташта юкъера вlашдухьленаш ирьялаpo рынкаш бахьан долаш лоаттабу къовсам члоагlбаларо, бийдала источникаши энергии бахьан долаш лоаттабу къовсам члоагlбаларо — цу дерригеша хьахьокх империализм кlоаргалгеи йоккхалгеи диллача вlалла ца хиннача тайпара йолча lилма - технически революце социальни тlехьаленашта духьалъотта могаш йоацилга, чурчеи пачхьалкхенашта юкъерчеи антагонизмаша, потрясенеша, конфликташа корзагlъаьккха из хилар.

Г. ШИШКИН. (ТАСС).

СУРТА ТӀА: американски школьница Саманта Смит Шеча майдан тӀа Москверча Дувен халкъашта юкъерча XIII кинофестивала даакъа лоацаш йолча монгольски киноактрисаца Ошунцэцэгаца хьоашал тоссаш я.

А. ШОГИНА сург. ТАСС фотохроника.

Къонабарий оазаш

БЕРИКАНОВ Жабраил

АЬРЗИ

Сигала айенна,
Ший тхъамаш лестадеш,
Сийрда бӀаргаш, тӀера
Лаьтта хьежадеш.
Лел из себӀарзденна
Дунена боекаш го,

Ший хьадакха кӀема,
Хьежаш шийна йий.
Сигала лела, аьрзи,
Ховлда хьона шаьра,
Гайна-ганза лаьттех
Хургйолга хьай фусам.

* * *

Машара наькъаш
сийрдадоахаш,
Вахара керда шу
хьехиннад.
Иллешца кхоаненга
накъавоахаш,
Беркате шоедах Ӏамарч
хиннад.
Къамашта юкъе вошал
хотташ,

ОЗИЕВ Мутарбик.

Парта айна паргӀато тел,
Къахьегамца беркат дебаш,
Вай кхоаненга безаме дел.

Безам, цкъоагӀо цхьана
кийна,
Илле мукъам бекаргба.
Халонех бӀу ца кьожош
Иразе вахар вай дуллаш да.

АКБИЕВА Цию.

СА НАНА ЕЛАЧА ХАНА

Са нана елача хана
Делаш хул деррига лаьтта.
Са нана елача хана
Сийрдайоал сигале
къаьстта.

Са нана елача хана
Белаш хул кӀара седкъа.

Са нана елача хана
Иразе хет вай лаьтта.

Са нана елача хана
Делакъеж маьлхара зиза.
Са нана елача хана
Сигалер оалхазар дек гӀоза.

ТОРШХОЕВ ИбрахӀим.

* * *

Кхуврча хьалхашка хайна,
Деьссача цӀагӀа цхьаь,
Вийнига хьежаш гӀаддайна
Нана вгӀийсаргья.

ВоӀ хьувзаргва
корзагӀеаьнна,
Дагалаттаро Ӏехаваь,
Вийнига хьежаш гӀаддайна
Нана вгӀийсаргья.
Гонах гӀорторгья гола,
ТӀеьрьюкъе улларгья чӀениг...
Наьна дега чу гӀоппа
Боде вийй ваьара никъ...
Хьунаш, ушалаш, ахкаш,
КӀарцхалаша даьрбаь ши
ког...
Хих лешаргда наьна
бӀаргаш,

ЦӀек лешаргда къаьна дог...

ЛадувгӀаргда наькъа
фаьнгашка,
ГӀийбаташ теркал дергдац,
ВоӀ шийцаро цӀенкъа ца
къаьстаьга
Цун шийна мара хоергдац.

Юххерча дийнахьа цӀаьхха,
Виий бӀаргаш чу да,
Киноэкран тӀа мо вахар
Юххьенцара тӀехъэккларгда.

ДоттагӀий — шун тӀа хайша,
Езар шийна оамал бе...
Вийнига хьежаш гӀаддайна
Нана вгӀийсаргья...

ВЫШЕГУРОВ Мухьмад.

* * *

Са раьза хургвац шоана,
Са бейташ,
Маьлха зӀенараш тиина
Шо массане дегашка
Ца юаша.

Хавха аизаш санна,
Езачоа совгӀата яла
ЗӀамсаго шийца ца хьой.

Шо дега ца йоха
Ага илли ва хиина
Бер хьестача нанна.
КӀаьдоеннача къоаночоа
Баьдв ник ца лоацбой,

Кеьча поэтешта
Лаьдерло гойташ
Церга сона курелаш яйта.

Ший воча тӀеьхьен
Да миссел, валеш,
Байташ,
Са раьза хургвац шоана.

АРЧАКОВ Салм.

Барт бола хор

Ӏийсар кое а бӀарчча хор,
Илли коза еле хоар,
Цун юкъе я зовне оаз,
Из я мосал — дӀаьха гоаз.
Цун юкъе я — доше цӀог,
Бергӏилг, боргӀилг —
сонта дог.
Денна илли доазаш я,
Хора юкъейоагӀаш я
Тенна бовбеш, котам, гӀаж,
Хор ший илех чӀоагӀа еш,
Бакъде раьза вац
каз Ӏийса:
— «КӀордадеэд из
шуга дийца.
Цхьа илли доах деним оаш,
Хувцаргда из моца, оаш».
Ха дӀайода, Ӏийса гӀерт
Хора Ӏомде илли керда.
Керда илли дӀа а ийца
Хора-м гӀадаьгац вай Ӏийса

Велха Юсап соцо гӀерташ:
— Бора наӀарех
а чугӀерташ, —
Аьнчад ненес валзачунга
Хий ца легадайта цунга.
Цхьабакъда,
кӀанз кхы а чӀоагӀа
Цун бӀаргаха хий ӀодоагӀа:
Велх бӀаргашка пхьош
а хьекхаш
Наьнагара бора хьашаш.
Нана хьуэз кӀанз дехкехьина,
Бора йоагӀаргъя цунга аьнна.

ДАКИЕВ Къаьдар.

* * *

Морзо ну дунено, хье
езача хена,
ДӀахзача деношта къинтӀера
воакх цо.
БӀарга са ма кхоачча
дӀаерж из гаьна,
ДӀахо йода ха а ший
лоӀамца чӀоагӀъю цо.

Ма зоакх бар-кх даим
вахар, тӀом бицбенна.
Сетама гӀалан чу хьоца
ваха Ӏотоенга,
Е безамах диза дог
хьона дӀаденна,

Иразах хьерчаш цхьа
веза ховлга.

Цхьабакъда, эггара халагӀа
да вопар,
Цул дукхха халагӀа да
дунен чу вахар,
Вахарал а халагӀа я яхь.

Цудукъа цӀенкха гоаза
хила ца гӀерташ,
Цхьа велаш, велхаш,
цкъа гӀотташ, вожаш,
Аз ше ма ерра сей зама
ер.

ДИКАЧА НАХАХ

КХО МАСТЕР

ЗӀамига йолча хана денз дезаденна гӀулакх да цо хержар аьлча, дукхагӀа долча даьхье оалаш дар да-кх, аьле, хетадела тарлу. Из ишта дале а Розайна, массарра аьлча, зӀамига йолча хаца денз дезаденнадар хӀамаш тегалга. Цо дувц ше зӀамига йолаш даим теникашта кочамаш йоахаш, ужа тегаш, бокхагӀбараша тай-маха каре ийцача дов дешшехьа а царех лечкъаш ше леладаьр.

Ший дерригача вахарца из гӀулакх дийза а дийза, цунах керттера даакъа а даь дӀалха уйлаш е-м зӀамига яр цу хана, бакъда, дега дукха дезаш хьадоагӀа из гӀулакх бера хана денз.

Дукхъаьха ший балха никъ дӀаболабеш город Целиноградерча модай ателье ученицалла балха яхар Гагиева Роза. Из дар 1956-ча шера. Цига болх беча шерашка хӀара дешна ший говзал лаккхьеш къахьегаш йолча Розайх мастер йир, цул тӀехьагӀа, цу хана эггара лаккхагӀа хиннача йиълагӀа разряд а елар.

Цига болх баьча шерашка даим Сийлен улга тӀа хьал теха даьлладу цун сурт. ХӀаьта тийнна сийлен грамоташи совгӀаташ-м Ӏалаьмате дукха да.

— Сона мел луш долча совгӀатал дукхагӀа дега дезаш тӀаьц аз хоза тийга барзкъа а яйпа дӀаводача заказчико еала баркал. — йоах Розас.

1970-ча шера денз шийкъаь шера Назранерча кийнаш еча цехе мастералла болх беш хиннай Роза, цига а дика кайсалар цун ший балхах.

Массехк шу да Грознерча модай ЦӀагӀа из болх беш йоа. Яха моттагаш мел дукха хуша йийза яле а ший болх хувша дага-м хиннац Роза.

Кхалнеькха барзкъаш тегача цехе я на болх беш. Йоккъа балха опыт йолча мастера дукха нийслу кагегӀбаьшта дӀахьеха, нийсадар аьа дезаш йола моттигаш. Хьаькхашта шоай нана йолча санна боагӀа из йолча къоаа кхалнах. Тети Роза тхо ункхох кхетац-кх, Ӏа фу оал хьона доахк тхо, дехар ду шар. — Хьадувла шо, сона хетар аз аргда, — аьле, шийна моттача бесса нийсача новкъа боах уж хьехамчас.

Роза ше карьерзаьча говзалах яшаш ший болх бездаш хилара масал да цо школа чакхъьккха яьлча ший шинийг ше йолча балха йоалаяр а. — Аз иааргӀа-м боалабаьбац ераш. — йоах Розас. — ЗӀамига болча хана денъ тхо а хургда хӀамаш тегаш, яхаш хиннача акхар. школа йиддеьккха баьлча, хьо йолча балха даккха дага да тхо, — аьлар сога. Со а чӀоагӀа раьза хилар цу гӀулакха.

Раьза хӀана хилац, ше лелор, ший говзал ший бера дег чу йиийта, из цунга дӀазишта ший яз кхаьчача дега чӀоагӀа тоам хул даьнен ваниен, хӀаьта Розайна из кхарагӀдаьннад. Къона ши йоӀ: Мадаши Аьсети, хӀана йиъгӀача разрядагӀа мастераш а болаш къахьегаш ба из йолча бригаде. Уж Ӏомабаь Ӏийнаяц Роза, цо хьийха ученицаш дукха ба цига къахьегаш. Царех ба Ахмадова Фатима, Насуханова Тамара, ишта кхыбараш.

Аттачерех хиннадац Розай вахар. ЦӀен тӀа да а воацаш кагий болча хана денз хьалкхебаьб по-ший дезал. ЦӀакха а ца йоахаш царна нийса кхетам бала а тӀехдина оагӀорахь гӀулакх дӀадахьа а кийсалаш хьайоагӀа из. ХӀаьта Аьсети Мадаши шоаш мастераш боллаше а закройшика курсаш яхея цул тӀехьагӀа лаккхехьарча дешара заведене деша бахен дага да.

— Тхьаьн массехк шера болх беш кӀаьдъеннаеций хьо, хӀанз са хӀана лаӀац Ӏа. — аьнна хаьттача, Розас йоах: «СалоӀилга, ер болх ба кх, намогаш хиина а се цӀагӀа йиссача дагадоалл сона цехе фуд-хьогӀ яхаш. ХӀама па тегаш йоаккха ха зелха йоаш санна хет сона».

Бакълув Роза, цун 18 шу даьлчахьа барзкъаш тегаш я из, вахара дукхагӀа йола ха цу гӀулакхана юлзаенна я цун. ХӀанз хӀаьта а, дезал хьалкхебаь а шо-шоай гӀулакхашка дӀаоттабаь а яьннай, шийна езаеннача профессеца саньердалуш. кӀаьдъялар фуд ца хоаш дӀайода цун ха. Болх дика барца цхьана, сиха а бу мастеро. ХӀара бетта барзкъаш тегара план 150—160 процент кхоачашъю цо.

ДӀахо йодача хана а хӀанз санна тийтача хӀамашта заказчикаш раьза болаш къахьега каййла цун а цун мехкарий а.

Х. АУШЕВА.

КУЛЬТБОЛХЛОЙ ЮРТА

Дукха оагӀонаш йолаш ба вай хана городерча, юртарча культура ЦӀен болхлоша бе безаш бола болх. ХӀаьта, из беррига болх цхьа достам болаш хила беза — наьха культурни хьашташ кхоачаш а деш царна коммунистически кхетам а луш. Цу тайпара отта а баь ший болх дӀахьош да Назрановски района Пхьилекъонгий — Юртара культура ЦӀа. Цо дукхагӀа теркам тӀебохийт лекцеш ешар, беседаш яр, къахьегамхошта концерташ далар, вӀашагӀкхетараш чакхдахар санна йолча балха формашта.

Ер шу дӀадоладелча денз белгалдара а дика лер юташ а болх баьб тха культболхлоша: йийшай общественно-политически, атеистически, производственно - технически, кхыча темаех йола лекцеш, цул совгӀа, дика болх беш я цӀагӀара лектори а. Дукха ха йоацаш юртарча школа директора И. Хамхоева нахаца къамаьл дир «ХӀанзара Ӏилман - технически прогресси дий» яхача темах.

Къаьстта сакх йоакко еча гӀулакхех да Ӏаи хана хьай беш леладерий, аьхки кхашка болх беча къахьегамхой культурни хьашташ кхоачашдар. Цу гӀулакха оттаьй оаха кӀоартга чулоацам бола концертни програма, цул совгӀа, из коллектив каст-каста хьоашалгӀа яха хул кхашка, фермашка.

Апрель бетта Назрановски районин культура ЦӀен самодеятельни артисташа тха коллектив яха хилар вежарашка йолча Къулбаседа-ХӀирий АССР къахьегамхой самукъадакха.

Белгалдаькха безам ба са тха культура ЦӀагӀа болх беш тайп-тайпара кружокаш хилар а. масала царех я художественни самодеятельноста кружки, фотокружок, спортивни кружокаш.

Деррига дика, шаьра да ала йиш яц тха балха тӀа. Культура ЦӀен помещени, иза ярг а йоацаш, ремонт эшаш я, зрительни залера ир — бетонах йилла кӀийдел. Из бахьан долаш Ӏай тоха са доацаш шийла хул зале. Культура ЦӀа газ чуйиллаза да, цуна гонахьа мел долча цӀагӀа газ яле а. Уж кхоачамбоацараш дӀадаха гӀо-новкъостал доре бахъахьа дар Назрановски райисполкомо.

С.-С. ГОРЧХАНОВ,
Пхьилекъонгий - Юртарча культура ЦӀен директор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

РСФСР ЦСУ
УЧЕТА МЕХАНИЗАЦИ ЯРА
ГРОЗНЕНСКИ ТЕХНИКУМО ДӀАКХАЙКАДУ

1983—1984 дешара шера дийнахьарча а заочни а отделенешка 8 а 10 а классаш яьха дешархой деша хьайбеш хилар.

Дийнахьарча отделене укх специальностегӀа:

1. Техник-электромеханик.
2. Учета механизаци яра техник (10 класс яьккхараш мара эцац).
3. Промышленни учета бухгалтер.

Заявленеш хьайю 1 июле денз 14 августага кхаччалца 10 класс яьккхараькхара, хӀаьта 8 класс яьккхарашкара 1 июле денз 31 июлага кхаччалца.

ДӀаэцара экзаменаш: 1-ча денз 20 августага кхаччалца.

8 класс яьккхарашкара: эрсий мотт (диктант), математика (дувцаш).

10 класс яьккхарашкара: литература (сочинени), математика (дувцаш).

Заочни отделене (10 класс яьккхараш мара дӀаэцац) укх специальностегӀа:

1. Промышленни учета бухгалтер.
2. Учета механизаци яра техник.

Заявленеш хьайю 3 мае денз 10 августага кхаччалца.

ДӀаэцара экзаменаш:
1-ра поток: 10-ча денз 20 июнага кхаччалца.
2-гӀа поток: 10-ча денз 20 июлага кхаччалца.
3-гӀа поток 10-ча денз 20 августага кхаччалца.

ДӀаэцара экзаменаш: литература (сочинени), математика (дувцаш).

Кхычахьара тӀебаьхкараша общежити лу.

Техникума адрес: 364060, г. Грозный, Кирова проспект, 8; телефонаш: 3-56-39; 3-54-74; 3-58-33.

Техникума дирекци.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. ЦӀи хеза йолча курорта Сочена юкхе Дагомыс яхача поселка 2500 моттиг йолча гостинични комплексе чӀоагӀа безаме тӀаэц кхыча мехкашкара туристаш. Цун эггара боккхагӀа йола объекташ «Дагомыс» яхача гостиница 27-зза вӀаштӀара яь здани, киноконцертни зал, наьк ду бассейнаш. Цунна уллув — «Олимпийская» гостиница, «Меридиан» яха мотель, кемпинг. Комплекса проект кийчъеча болх беш хиннаб советски югославски архитекторашта из хьалаьй шина а мехкарча специалисташа айхха цхьана гӀулакхаш леладеш. Комплекса ерригача зданешта гонахье агӀа субтропически гаьнаш, Ӏаьржача форда йисте хоза кийчъаьй пляжий павильонаш, аэросоляреш, лодкаши катераши сеца моттигаш.

СУРТА ТӀА: Дагомысски туристически комплекс. Хьалхарча плане — «Олимпийская» гостиница.

Е. ШУЛЕПОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ЮРТАШКА БАХАЧА НАЬХА КУЛЬТУРНИ ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

БӀаьсти яьлча гӀоне тӀатеӀа юрташкарча къахьегамхой культурни хьашташ кхоачашдеш, спектаклаш гойташ, творчески вӀашагӀкхетараш чакхдоахаш, театральни искусствах лаьца лекцеш ешаш, беседаш еш хьайоагӀа Нурадилов Ханпаший цӀерагӀа долча Нохч - ГӀалгӀай паччахьалкхен театра нохчий а гӀалгӀай а театральни труппаш.

— Мольера «Моташ воллаше могашвоалар», Гольдоне «Шин аьлан Ӏу», А. Н. Островски «Бальзаминова саг йоалаяр», А. Хамидова «Бож-Ӏаьла», М. Карима «ГӀаш леле Махьмуд» яхача а кхыча а спектаклашка хьожаш, республика цӀи хезача артисташца вӀашагӀбеттадуш, хиннаб Шелкъа, Гудермеса, Ножай-Юрта, Назрановски, Шелковскийн районашкара юртахой.

Нохч - ГӀалгӀай театро къаьстта дола хьоашал леладу вежарашка йолча Дагестански АССР-ча Хасавюртовски районаца. Веза хьаьший баь тӀаййар Нохч - ГӀалгӀайчера артисташ Нурадилов Ханпаший цӀерагӀча колхоза ахархошта...

ХӀанз, укх деношка «Шин аьлан Ӏу» яхача спектаклаца Наурски районе бахача къахьегамхой культурни хьашташ кхоачашдеш я гӀалгӀай труппа, хӀаьта нохчий труппа спектаклашка хьожаш ба Надтеречни районера бахархой.

БӀаьсти яьлча гӀоне театра спектаклашка хьожаш а самукъне салоӀаш а хиннаб 30 эзар гаргга бола юртахой.

А. БЕК.

Грознерча экранаш тӀа

«ДЕРРИГА КХЫЧА ТАЙПАРА ХИЛА ЙИШ ЯР»

Ишта цӀи тиллай молдавски кинематографисташа шоаш даьккхача кердача фильмах. А. Акчуринцеи, В. Ежовцеи ше язъяьча сценарех мелодрама жанре из картина оттадаьр ва режиссер Жереги Валерку. Фильма дувц детдомерча берий вахарах, даьй-наной дехкарех, берех цар болча бехктокхамах.

Фу уйла хул-те ший бер детдоме дӀалуча кхалсага? Масала, цу фильма турпал йолча Доринайна ший кӀаьнк Флорин детдоме дӀалуча хана хетар цуншара ше цхьан шера мара ца къасташ санна. Ший вахар кӀезига меттадеча кӀаьнк хазчаргва аьнна хетар дун. Бакъда, шераш дӀаух, кӀаьнка хац ший нана малий.

Флорин воккха хул, школа чакх а яьккхе, хьаац аттестат. Из бадхь вода доккха доацача провинциальни театре, цун уйла я ший нана йовза. Уж вӀашагӀ а кхет...

Фильме ролаш ловзаеш ба: М. Терехова, Л. Чишневая, А. Максимова, кхыбараш.

«ВАЙ ЦХЬАНА ДОЛЧА ХАНА ДЕНЗ»

Укх тӀеххьарча хана наха хозахеташ тӀаэц актрисас Смирнова Светланас ролаш ловзаеш дола фильмаш. Цу говзал йолча актрисас роль ловзаеш да Ленинградерча кинематографисташа даьккха «Вай цхьана долча хана денз» яха керда картина. С. Тараховски сценарех из оттадаьр ва режиссер В. Григорьев.

Фильма керттера турпалаш ба студенташ — Надяи Валерийи. Уж цхьана баха Ӏоховш, шоаш даим шоайна безаш а цхьашие яхар воккхо кхетадеш а бахаргба мотташ. Бакъда, из царна хийттача тайпара хилац.

С. Смирновайца цхьана фильме керттера роль ловзаеш ва А. Лиелайс.

«ГӀЕТТАШ ЙОЛА ХЬАЙРА»

Из картина бераша лаьрхӀа даьккхараш ба немецки кинематографисташ. Г. Фойстела книжках из теникий мультфильм даьккхар ва режиссер Г. Рети. ХӀаьта сценари язъьр — Х. Хольц. Фаьлгашка кулаш на хиллара, цу картина а дувц тамашийнача фантастически приключенеех.

Картина турпал Оли яха ийиг дерригача дунен эгӀаз а яхе, школа Ӏо а кхесе, ший доттагӀчуца — Пиннус яхача жӀалеца цӀагӀара дӀайода. Ийиг кхоач профессора лаборатори чуйолча хьайра тӀа. Хьайра ракета а хиле космосе йода. ХӀаьта цига цхьан планета тӀа хила тарлуш йола вулкан на хилийта низ кхоач йийга. Вулканолог хила уйла йолаш цӀайоагӀа из космосера.

«ДАЙИ ДАЬДАЙИ»

Ший тӀеххьара болх чакхбаьккха воалача хана режиссера Егоров Юрс яьхад:

— «Дайи даьдайи» яха картина дезалах йолча дилоге шоллагӀа фильм да. «Цхьа, тхьо шу даьнначул тӀехьагӀа» яхача фильма дӀахододар да из. Шинна а фильме тха безам бар советски дезала морально-нравственни оагӀо хьахьокха, гӀайгӀа а гӀоза а гучайнкха.

Фильме нийслуча комически моттигашка гӀолла йоаза йиш я автора уйла. Из уйла я 60 шу даьннадар аьнна вахар чаккдоалаш доацилга, хӀара вахара ха шин тайпара хоза йолга.

Наха безабенна актераш ба фильме ролаш ловзаеш: Папанов Анатолий, Польских Галина, Лазарев Евгений, кхыбараш. Оттадаьд картина М. Горьке цӀерагӀча киностуде.

В. КОВАЛЕВА.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 ИЮЛЬ

II ПРОГРАММА

17.40 — «Халкъай депутатий Советашка» (нохчий меттала).
18.05 — «Коллективни подряд юрта» (гӀалгӀай меттала).
18.15 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
18.30 — «Лаьттан оаз». Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни механизаторах Л. Мутаевах йола телевизиони очерк.
18.45 — Киножурнал.
18.55 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла».
19.15 — «Творчески лелара наькъаца». Передача кхоалагӀа.

20 ИЮЛЬ

II ПРОГРАММА

17.25 — «Шоана, кхаънаш!» (гӀалгӀай меттала).
18.00 — «Кердадараш».
18.20 — «Тарногга фаьлгаш». Телевизиони документальни фильм.
19.00 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла».
19.20 — Коммунистех дола дувцараш. «Тонарь Хава Осиева».
19.30 — «Телехьежархочо латтар оттаду, критика ю, хьожам лу...».

РАДИО

19 ИЮЛЬ

7.20 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара Ӏуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гӀалгӀай меттала).
8.36 — «Долгов Юре иллеш» (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Городо — юрта» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Социализма мехкашка». Беседа (гӀалгӀай меттала).
16.10 — «Империализма идеологически диверсеш». Беседа (эрсий меттала).
16.31 — Юрта боахаме хьалхалаттарашта». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — М. Цейтлин. «Ревоаюце иллаш». Литературни передача.
18.53 — Нохч-ГӀалгӀай халкъа шира иллеш.
19.38 — «ВӀашагӀкхетар». Д. Сиуркаева дувцар (нохчий меттала).
19.57 — Лирически илле концерт.

20 ИЮЛЬ

7.20 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Цхьа минута ха ца йолаши, цхьа грамм хаувкъам ца боабеши». Хаоттамах бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гӀалгӀай меттала).
8.36 — Лирически илле концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Деша — къинаре къахьега». Корреспонденци (гӀалгӀай меттала).
11.30 — «Хьона, Даьха, селтечун догӀ» (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Берттайначе дезале» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
15.35 — «Социалистически яьха дневник» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай програма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
16.15 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала).
16.35 — Комсашлелархочун радиошкола (эрсий меттала).
16.45 — «Дега гӀулакх даш я техника». ЙоргӀ беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — А. Вишневский. «Ленинграда пенашта юхе». Спектакла монтаж.
19.26 — «Вай сийлахьча кхалнах иллеш доах массанахьа». Концерт.
20.17 — В. Зязикова лоацца дувцараш (гӀалгӀай меттала).
20.31 — Художественни самодеятельноста дакъалацархой концерт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бахтокхана секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-85-01; юрта боахама — 2-47-84; культуро — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-85-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-73; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00196. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3747.